

1.
2.
3.
4.
5.
6.

1748.

1. Achenwall, Goufried: De transitu et admissione legati ex pacto repetendis.
2. Achenwall, Goufried: De notitia rerum publicarum academicis vindicata
3. Ayrerus, Georgius Henr: De testamenti minus sollemnis coram uno teste nuncupati probatione preiurando heredis supplenda.
4. Ayrerus, Georg Henricus: An hosti liceat hostis civem ad rebellionem vel seditionem sollicitare?
5. Ayrerus, Gc. Henricus: De magno magisterio Equitum Ordinis Aurei Velleris Burgundico-Austriaco feminino - masculino
6. Ayrerus, Georgius Henricus: De testamenti minus sollemnis coram uno teste nuncupati probatione preiurando heredis supplenda.

7. Ayres, Georg Henricus: De legitima parentum
potestate totalibus exclusa 12.
8. Ayres, Georg Henricus, Ord. jurisici Decanus: ad Legis-
mundi Johannis von der Hude . . . Lectionem etae
Dissertationem in ang. invitata simulque: De per-
duellione seditiosorum quaedam praefatur. 13.
9. Ayres, Georg Henricus: De rescripto legitima-
tionis principis plenissimum effectum tribuente,
legitimi licet liberi extant.
10. Ayres, Georg Henricus: Joh. Frid(erici) auctor. Linck.
solemnia inaugurata indit simulque commentatio-
nem: De perduellione seditiosorum claudit. 14.
11. Ayres, Georg Henricus: De differentio juris
Romani et Germanici cum primis Antecessis 15.

in confirmatis Tutoribus

12. Syrer, Georg Henr, Ord. jur. Decanus: et Christiani

Federici Schumacheri . . . solennia inauguralia

invitatae ac: de perduellione seditionum commen-
tari pergit.

13. Bachmer, Georg Ludovicus, Ord. jur. Decanus:

ad Franci Filii Insland et Franci Martini: Pup-

pel lectiones et Dissertationes inaugurales habuit

invitat pueris praefatus: de fendi communis Divisione

14. Bachmerus, G. Ludovicus: de iuribus et obliga-

tionibus conjugis superstitio ex communi one bono.

rum universali

15. Bachmerus, G. Ludovicus: de delictis extra

territorium admissis.

16. Meißner, Christ. Fr. D. Georgius: *En factum acti*...
17. Meißner, Christ. Fr. D. Georgius: *De jure, quod in
delictis personarum illustrium obtinet.*
- 18^a. Puetter, Joannes Stephanus: *De necessario in acad.
niis tractanda rei judicariae imperii scientia*
- 18^b. Puetterus, Joannes Stephanus: *De necessaria in acad.
niis rei judicariae imperii sigillationis jurisun
ac processuum auctorum supremorum imperii tribuna
lium cultura M. 2. 1749*
19. Seip, Antonius Ludovicus: *De jure occupandi
exuvias defunctorum, sigillationis ex utraque
privilegio Stadensi.*
20. Surland, Joannes Julius: *De jure commerciorum in
bello.*
-

Wahl, Jo. Lied., Ord. jus. professor : ad Theodori
Adami Francisci With. Gussenbergii . . . lectionem
de Dissertationem in ang. involat et : de permutationi-
ne pacto Duplicitate ad formam legis commissa-
sive vallata commentatur.

Wahlus, Jo. Fridericus : De servitutibus meli-
tematum Teuco.

Wesekindes, Rudolphus : De obligatione civium
erga principes tyrannorum.

Willmer, . . . Dissertation - Defect -

Wolber, Joann. Petrus : De opinata remissionum
debiti sine acceptatione et insinuatione judiciali
validitate.

31

1748, 18a 18

DE
NECESSARIO
IN
ACADEMIIS TRACTANDA
REI IUDICIARIAE IMPERII
SCIENTIA

1748

QVAEDAM PRAEFATVS
AVSPICIA
PROFESSIONIS IVRIVM EXTRAORDINARIAE
HORA XI. D. XIII. IAN. CIOIOCCXXXVIII
ORATIONE INAUGVRALI
CAPIENDA
INDICIT

IOANNES STEPHANVS PÜTTER
L. V. L. ET P. P.

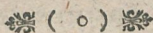
KÖNIGLICH
UNIVERSITÄT
ZVHALJE

GOETTINGAE
APVD A. VANDENHOECK, ACAD. TYPOGR.

*****

CONSPECTVS COMMENTATIVNCVLAE.

PROOEMIO confecti itineris Wetzlaria - Ratisbonna - Viennensis; delati simul professoris officii; et instituti huius argumenti ratio narratur.

DEIN

- I.) generatim agitur de necessitate et vtilitate disciplinarum in academiis tractandarum (§. 1.) in primis respectu ICtorum (§. 2.);
- II.) An rem imperii iudicariam scire ICto necessarium sit? inquiritur; speciatim vero et separatim agitur
  - I.) de processu imperii; vbi docetur
    - A.) origo et indoles huius scientiae (§. 3.);
    - B.) non tantum camerae sed et aliis Germaniae iudiciis eum quadrare (§. 4.); Nam
      - a.) status imperii generatim in suis prouinciis processum imperii quasi exemplar sibi proponere solebant (§. 5.) maxime quum instituerent iudicia prouinciarum aulica (§. 6.), quorum ordinationes legibus imperii et ordinationi camerae maximopere conueniunt (§. 6. 1.), saepe ab ipsis camerae iuri ad-

) (2

sue-

CONSPECTVS COMMENTATIVNCVLAE.

fuetis viris conditae, veluti Brunsvicensis 1559. a Mynsingero assessore antea camerali (§. 6. II.); alioquin etiam generatim conuenientes cum summis trib., veluti Saxonicae curiae prouinciales aliaeque (§. 6. III.);

b.) ipsis imp. legibus sancitum, vt processus prouinciarum Germaniae conuenire curaretur processui imperii (§. 7.);

c.) quoties noua imp. lege emendabatur processus, eandem correctionem suis prouinciis adhibere solebant proceres (§. 8.), quod exemplo Moguntiacae ordinationis Recessui imp. 1654. plane accommodatae illustratur (§. 8. I.);

d.) Surrogata iudiciis imperii quaedam appellationum tribunalia illis potissimum adaequata sunt (§. 9.);

C.) Hinc nullius Germ. prouinciae processum sine processu imperii intelligi posse, adeoque hunc cuius necessarium, euincitur (§. 10.); simulque duplici occurritur obiectioni: a.) quasi inutile sit in academiis praxeos studium (§. 10. I. II.) b.) quasi singulari disciplina tractari processum imperii haud opus sit (§. 10. III. IV. V.)

2.) Sigillatim necessitas tradendi in academiis iura et praxin utriusque summi tribunalis in specie probatur, dum

A.) specialis huius doctrinae origo et indoles explicatur (§. 11.) nimirum sigillatim tum iuris cameralis (§. 12.), tum praxeos consilii imp. aul., (§. 13.), tum coniungen-

di

CONSPECTVS COMMENTATIVNCVLAE.

di proinde studii processus imperii et iurium ac praxeos
summorum tribunalium (§. 14.);

B.) adlatis, quae obiici solent, (§. 15.) contra ostenditur :

a.) studium hoc esse partem eximiam iuris publici
(§. 16.), quippe cuius alia theoria, alia praxis
(§. 16. I.) aliaque haec negotiorum status, alia rei
iudiciariae (§. 16. II.); praecipua vero capita in
hac disciplina occurrunt (§. 16. III.); quae proin-
de cuius ICTo necessaria (§. 17.);

b.) idem hoc studium inferuire cuius ICTo, cuius-
cumque demum patriae, ordinis et vitae generis sit
(§. 18.) Licet enim ignobile sit, se vnico vitae ge-
neri iam in academiis praedestinare (§. 19.); aut
suae soli se patriae natum credere (§. 20.); tamen
vnicuique hoc studium inferuire demonstrari potest
(§. 21.) vcluti

1.) quod ad vitae genus attinet, iis a.) quibus in
ipsis summis trib. siue perpetuo (§. 22.) siue
aliquamdiu degere contingit (§. 23.), b.) extra
summa tribunalia iis, a. qui sunt in comitiis
(§. 24.), b.) aut statui cuidam imp. a consiliis
(§. 25.); c.) aut in ciuitate imperiali, aut
d.) sub nobilitate immediata (§. 26.); aut e.)
in academiis (§. 27.); aut f.) qui munere ca-
rentes consulendo aduocandoue aliis inferuiunt
(§. 28.); aut g.) demum cuius ICTo va-

) (3

riis

CONSPECTVS COMMENTATI VNCVLAE.

riis improvisis casibus, e. g. in iudiciis vicariatus, in visitatione camerali, in commissione vel subdelegatione, in variis controversiis illustribus (§. 29.); praeterea etiam eatenus cuicumque, quum optimam ad dignitates aspirandi occasionem praebet (§. 30.);

B.) respectu patriae licet vni forte maior ac certior vltus quam alteri esse queat, inutile tamen nemini hoc studium esse (§. 31.)

C.) respectu ordinis maxime illud necessarium esse a.) principibus, comitibus, b.) nobilibus tum immediatis (§. 32.) tum aliis quibuscumque (§. 33.)

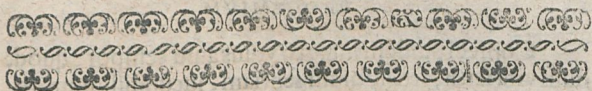
c.) hinc cuius praxin summorum tribunalium scire omnino necessarium esse conficitur (§. 34.); immo

d.) saluti publicae interessè, docetur, haec studia magis tractari, ne malis consiliis dissoluatur imperii compages; id quod ulterius disquirendum orationi referuatur (§. 35.);

e.) Nec quo minus in academiis tractandae sint hae disciplinae, impedire iter ad ipsa tribunalia instituendum (§. 36.); quod vtilissimum quidem (§. 37.); non tamen, si quis nulla praxeos imperii scientia praeparatus eo veniat (§. 38.); sed tunc demum, si quis elementis harum rerum iam imbutus ibi tantum ad sublimiora tendit (§. 39.)

TANDEM ex omnibus hisce: omni modo in academiis necessario praxin imperii tradendam esse colligitur (§. 40.) et additur denique praenunciatio futurorum laborum (§. 41.); atque invitatio ad orationem inauguralem (§. 42.)

PROOE.

PROE MIVM.

MARBVIRGI, in celebri illa Cattorum Academia, praecunte illustri, quem, dum viam, gratissima, qua decet, mente venerabor, IOANNE GEORGIO ESTORE, privato quidem, sed haud infelici ausu dimidia iam lustris parte docueram praelectionibus academicis historiae patriae, iurisque & naturae & Germanici & Romani, scientiae demum iuris pragmaticae elementa; feceram praeterea varium laboris iudiciarii tum in supremis imperii, tum in Hassiae iudiciis periculum, & dum in aeternabili pariter illustris, quem honoris causa nomino, procancellarii, IOANNIS ADAMI KOPPII patrocinio, ac dulcissimo aliorum favore et amicitia simul fruebar, optime sorte mea contentus degebam, quum contingeret mihi, vt, quod diu optaueram, apud summa ambo imperii tribunalia atque vniuersalia eius comitia commorari aliquamdiu possem, quumque simul continuandis in posterum in alma haecce GEORGIA AVGVSTA laboribus academicis gratiosissime destinarer.

Suscepi itaque hoc consilio, vt, quidquid Germano cuius iurium cultori vero vsui sit, & quid in ipsis rerum argumentis obtineat, iam praefens cerne-rem, atque vltius aliquando docendo discere possem, iter WETZLARIAM, RATISBONAM, VIENNAM denique, vbi quouis loco tot inueni tantosque Maecenates, patronos ac fautores, vt nec laudibus, nec gratiis sat depraedicare omnes eos possem, quorum vbique beneuolis auspiciis ac gratiosa ope longe sperato prosperius processit suscepta itineris mei instituti ratio.

A

Con-

Confeci tandem integro vnus anni tempore, quod, dum vita fruar, fructuosum sentiam, iucundissimum recordabor, iter. lamque, quum, quo intendi, peruenerim, quum GOETTINGAM, inquam, celeberrimam illam Musarum sedem, finem conatum meorum, tetigerim, quumque munus professoris iuris extraordinarii summa AVGVSTISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS gratia mihi delatum nunc fuscipientem me ipsa officii ratio iubeat, publice, quae nam futura sint, almae huic academiae, suauissimisque commilitonibus, spei patriae, dicanda studia mea, praesignificare; nihil conuenientius credidi, quam vt ante omnia *de necessitate tractandi in academiis* SCIENTIAM RELIGIOSAE IMPERII, i.e. tum processum imperii vniuersum, tum iura & praxin amborum supremorum imperii tribunalium in specie, certiores reddam ornatissimos commilitones, vt, qui quantulumcumque opera mea et institutio- ne hac in re vt in animum inducent, cui vsui ista sibi futura, ipsi diiudicare queant.

Age igitur tractabo ea mente haud inutile illud argumentum, dignum iam antea visum binis, quos Germania Ictorum decus habet, ego patronos veneror, viris, perillustri HENRICO CHRISTIANO SENCKENBERG, atque illustri ESTORI, quod exponeretur & commendaretur, ab hoc, singulari quodam opusculo: *von der Nothwendigkeit die Reichs-Gerichts-Praxin auf Uniuersitaeten zu lehren*, Ienae 1735. 4. edito, ab illo in programme *de ordine collegiorum iuris theoreticorum & practicorum*, hisque innectendo *summarum imperii dicasteriorum processu*, quod itidem in alma nostra Georgia Augusta olim munus publici professoris fuscipiens 1735. edidit vir perillustris.

Agam vero

I. GE-

*****

I.
 GENERATIM
 DE NECESSITATE ET UTILITATE
 DISCIPLINARVM IN ACADEMIIS
 TRACTANDARVM,
 IN PRIMIS RESPECTU
 ICTORUM.

§. I.

Quemadmodum, in academiis tradi disciplinas bonarum artium cultoribus necessarias, necessitas iubet; praeterea ut vtilis quoque, & quo vtiliores quidem, eo magis ibi tractentur, consilii ratio suadet; ita vtilis quidem multifariam esse possunt, quae vel aliis melius intelligendis inseruiunt, vel singularem iucunditatem, decusque simul eas scienti adferunt, doctrinae; necessario autem, me iudice, in academiis tradenda sunt elementa omnium earum scientiarum, sine quibus cuiuscumque generis studiosi pro suo cuiusque proposito, fato ac naturae dono non poterunt olim aliquando quocumque demum vitae genere, officiiue varietate fungi, uti par est emolumentum salutis publicae.

Quaenam in academiis tradendae disciplinae vtilis ac necessariae?

A 2

§. 2.

§. 2.

Speciatim
respectu
ICtorum.

Enimvero speciatim quod ad iurisprudentiae cultores, futuros illos iuris & iustitiae sacerdotes attinet, sequentes, credo, principales erunt, & quas nemo facile inficias iuerit, necessariorum ICto disciplinarum normae:

- I. Quaecumque studia partem ipsius iurisprudentiae efficiunt, ea ICto cuique necessaria sunt;
- II. Quo magis scientia quaedam cuius ICto, cuiuscumque demum sit patriae, ordinis et vitae generis atque officii, inseruit, eo magis illa necessaria;
- III. Quo maior ex solida studii alicuius scientia vniuersae patriae sperari potest utilitas; quo maius contra negligentia & incitia talis doctrinae detrimentum patriae minatur; eo magis vel boni publici causa necessaria eiusmodi doctrina.
- IV. Quo magis denique in academiis commodius, quam alibi perdisci potest doctrina quaedam, et quo magis ea idonea est ad producendum ICtrum aliquem ad honores ac dignitates, quo maior quoque ex studio spes est, ferendi aliquando diligentiae largiores fructus; eo utilius studium tale, eoque maiore et certiore singularis emolumentum spe in academiis tractandum.

Quibus ita constitutis specialius modo inquiremus:

II. AN

*****

II.

AN OPVS SIT ICTO, SCIRE REM IMPERII IVDICIARIAM.

Quae quum vero et generalem comprehendat processus imperii, & specialem iurium ac praxeos vtriusque summi tribunalis scientiam; primo loco separatim agendum erit

I.) DE PROCESSV IMPERII.

§. 3.

Posteaquam nempe, restituta Germaniae pace publica, instaurata re imperii iudiciaria, stabilito praefertim iudicio imperii camerale, opus erat ordine quodam iudicii, qui in disceptandis causis seruaretur, praescribendo; ordinationibus modo camerilibus, modo recessibus imperii, paullatim ea de re conditis, ita demum perficiebatur ordo iudiciarius, vt satis adposite singulari insigniretur nomine PROCESSVS IMPERII (*Reichs-Proceß*) ordo ille iudicii generalibus imperii legibus praescriptus.

Processus
imperii ori-
go & indoles.

§. 4.

Erat quidem ordo iste iudiciarius in primis fupremo tunc instituto camerae iudicio adcommo-
datus; Verum, praeterquam, quod generatim eadem

Non tantum
camerae,
sed & aliis
Germaniae

A 3

illi

iudiciis qua-
drat ;

illi vis denegari nequeat, qua et aliis vniuersis imperii legibus, praesertim recessibus, omnes Germaniae regiones, proceres et ciues adligantur, certe vel maximam quoque prouinciarum Germaniae, et, quae iis insunt, iudiciorum ab imperii statibus dependentium simul rationem in condendo illo imperii processu habitam fuisse, ex omnibus eius rei monumentis constat.

§. 5.

A statibus
imperii in
suis prouin-
ciis quasi
exemplar
propositus;

Quandoquidem enim ad restituendam totius imperii rem iudiciariam pacemque publicam non sufficiebat iudicii, quod inter proceres ius dicat, constitutio, sed vnicuique etiam statuum prouinciae eiusque ciuibus eadem medela opus erat; ea propter omnes et singuli imperii status, vti alioquin iam consueuerant, finitis comitiis, vniuersa eorum totius imperii nomine consulta suis deinde prouinciis adcommo-
re, ita stabilito semel quodam imperii iudicio, maxime porro adnitebantur ad restituendam quoque suis cuiusque terris perpetuam quamdam rem iudiciariam prouincialem.

§. 6.

Præcipue
quum con-
stituerentur
die Hof-Ge-
richte.

Non itaque multo post, quam primum firmata satis erat imperii camera, statim in quauis fere Germaniae regione aut noua plane instituebantur, aut maxime vetera instaurabantur a statibus iudicia prouincialia, quae aulica plerumque aut curiae prouinciales vocari solebant, Hof-Gerichte; quorum fere omnium, hodiernae saltem formae, origo in XVI. seculi initio quaerenda erit. Eorumque iudiciorum non ipsa tan-
tum

tum forma, sed & ordo iudiciarius, ipsaeque eis praefcribi solitae ordinationes, *Hof-Gerichts-Ordnungen*, quae plerumque privilegiis & confirmationibus simul caesareis muniri solebant, potissimum secundum ordinationem cameralem instituebantur.

Sic de Hassia iam anno 1500. ill. KOPP in *historia iuris* p. 251. (x) allegat *Landgraven Wilhelms zu Hessen Ordnung des Hovegerichts zu Hessen*, & Landgraviium PHILIPPVM iam 1524. constituisse Marburgense iudicium aulicum, patet ex praefatione *der Fürstlich Hessischen erneuerten und verbesserten Marburgischen Samt-Hof-Gerichts-Ordnung*, de 1673. Pariter Electorem MOGUNTINVM, ALBERTVM, iam 19. Ian. 1516. constituisse Moguntiae tale iudicium aulicum, idque dein IMP. CAROLVM V. d. 21. Maij 1521. confirmasse, me docuit *die Hof-Gerichts-Ordnung des Erz-Stifts Mainz* 1582. fol. Quibus addi possunt *die Gerichts-Ordnung im Fürstenthum Ober- und Nieder-Bayern von den Gebrüdern Wilhelm und Ludevigen Pfalzgrafen bey Rhein*, 1520. fol. *Münsterische Hof-Gerichts-Ordnung* 1571. *Hof-Gerichts-Ordnung Ludevigen Pfalz-Grafen bey Rhein, wie am Chur-Fürstlich Pfälzgräflichen Hof-Gerichte bis daher procedirt worden*, *Neustadt an der Hardt*, 1594. fol., aliaeque sexcentae, quas omnes si vel inspicias tantum, statim tot camerale iudicii instituta in vtraque pagina animaduertes, vt, nisi haec nofeas, eas te haud intelligere, candide sis confessurus.

II.

In primis autem maximo opere quoque hic notanda, quae de terrarum Brunsvicensium ac Lüneburgicarum curiis provincialibus obseruatur ill. ESAIAS PVFENDORF in *pro-*
cessu Praefertim
 Brunsvicen-
 sis ordinati-
 onis, cuius

auctor Myn-
singerus.

cessu Lüneb. pag. 199. seq. et, qui loco omnium in hoc argumento est, ill. CHRISTIANVS VLRICVS GRYPEN in *observatione I. de iudiciis curiae*, adiecta *discepcionibus forensibus*; vbi in fine praesertim pag. 650. & 652. relatis MEIBOMII & RITTERSHVSII verbis, inter alia memorat, celeberrimum illum MYSINGERUM, qui inclytus olim camerae imperialis assessor, dein cancellarius Brunsvicensis erat, tempore ducis HENRICI IVNIORIS 1559. condidisse primam iudicii curiae Brunsvicensis ordinationem ad exemplar legum camerarum plane admodum. Exemplum sane evidentissimum, quantae tunc temporis viri camerarum rerum periti fuerint auctoritatis! Probatio & causa simul clarissima tantae ordinationum provincialium & legum imperii similitudinis! Cuius rei multo plura constituta fore opinarer exempla, si de cuiuslibet ordinationis auctore liqueret.

III.

Pertinent
huc etiam
Saxoniae
provinciales
curiae,

De Saxonis itidem curiis provincialibus, quantum cum camera imperiali conveniant, instituta generatim horum provincialium iudiciorum cum camera, & regiminum cum tribunali supremo imperii aulico egregia comparatione, eruditus & omni exceptione maior est testis perill. IO. PAVLVS DE VOCKEL, decus modo ipsius dicti tribunalis, mihi simul venerandus patronus in diss. quam praeside CASP. ACHATIO BECKIO lenae olim 1720. *de curiis provincialibus Saxonis* habuit cap. 2. §. 10. pag. 46. Comparatae quae occasione Hildesienfis curiae prou. monet peritissimus harum rerum vir ill. DAV. GE. STRVBEN *von Regierungs- und Justiz-Sachen*, p. 16. 25. 38.

Et Hildesien-
sis.

§. 7.

Ipsis imp.
legibus hanc
normam in

Immo ipsis postea imperii legibus necesse habetur, ac semel iterumque diferte sancitum, vt ordo quo-

quorumcumque iudiciorum prouincialium, quoad eius fieri posset, semper conuenire legibus & processui imperii curaretur.

prouinciis
sequi sanc-
tum;

I

Praefertim hic notanda RECESSVS DEPUTATIONIS Veluti in R. 1600. §. 15. verba: *Dievveil die höchste Nothdurft erfordert, dasß in allen Churfürstenthumen, Fürstenthumen, Landen, Herrschaften und Orten, vvo die im H. Reich begriffen, die Unter - Ober - und Hof - Gerichte, in denen Orten es noch nicht geschehen, in eine gute richtige, dem Rechten, Reichs und Cammer - Gerichts - Processse gemaeße Ordnung, so viel nach eines jeden Orts Gelegenheit immer ersprieslich seyn vvirđ, gebracht, und darauf festiglich gehalten vverde; So vvolten vvir hiermit allen und jeden Churfürsten, Fürsten vnd Ständen des Reichs, ernstlich auferlegt und befohlen haben, solche Anordnungen ihrer Unter - Ober - und Hof - Gerichte zum allerhehesten ihnen und des Reichs - Unterthanen selbst zu besten anzuordnen, & R. I. N. §. 137. Es solten auch Churfürsten und Stände des Reichs bey ihren Unter - Gerichten die Verordnung thun, damit, so viel möglich, bey denenelben die norma des Cammer - Gerichtlichen Process observiret vverde.*

D. 1600. die
Hof - Gerichte
dem C. G. ge-
maß einzurichten.

& in R. I. N.
den C. G. pro-
cess zu obser-
viren.

§. 8.

Quo maiore igitur cura de ordinanda magis magisque atque emendanda re iudiciaria prudentissime semper agi in comitiis, probe sciebant status imperii, ipsi voti compotes; eo lubentius consilium illud sequuti, quoties lege imperii noua emendatus fuerat ordo iudiciarius, eodem modo correctionem adhibere solebant noua quadam ordinatione suis quique iudicis aulicis aliisque prouincialibus.

Quoties
emendatus
proc. imp.
idem fece-
runt status;

B

I. Ma.

I.

z. g. Mogun-
tinus post R.
I. N. similem
suo iudicio
adcommoda-
tam tulit no-
nam legem.

Maxime hoc factum esse adparet, posteaquam anno 1654. celebratissimo illo Recessu imperii funditus quasi reconcinata erat res imperii iudiciaria. Quam saluberrimam constitutionem nouis cuique fere prouinciæ latis legibus imitati sunt plerique imperii status. Luculentissimo sane huius rei testimonio adferre possum quamdam, quam ipse possideo, ordinationem Moguntinam ab Electore IOANNE PHILIPPO 29. Nou. 1659. latam, cuius vel sola inscriptio satis, quæ dixi, & illustrabit & probabit; Vocatur nimirum: *Churfürstliche Hof-Gerichts-Ordnung nach dem jüngsten Reichs-Abschiede de anno 1654. und darin dem Kayserlichen Cammer-Gerichte zu Speyer vorgeschriebener norma in vielen Punkten verbessert.* Gedruckt in der Churfürstlichen Haupt- und Residenz-Stadt Mayntz bey Nic. Heyll, anno 1659. fol. Ex cuius prooemio præcipue quoque notanda mihi videntur verba: *Nun aber zu moeglichster Abkürzung der am Kayserl. Cammer-Gericht zu Speyer führenden Processen durch den jüngsten in anno 1654. zu Regensburg publicirten Reichs-Abschied verschiedene statliche Verbesserungen über die Cammer-Gerichts-Ordnung insgemein für gut angesehen, und darbey in §. Es sollen auch, ausdrücklich disponirt worden, daß Chur-Fürsten und Stände des Reichs bey ihren Unter-Gerichten die Verordnung thun sollen, damit so viel moeglich bey denselben die norma des Cammer-Gerichtlichen Processus obseruirt werde; und dann uns Churfürstlich Obrigkeitlichen Amtes wegen sothanen heilsamen Kayserl. und Reichs-Ordnungen desto sorgfältiger zu geleben und nachzukommen gebühren will, etc.* Sed et aliorum eo tempore hanc curam fuisse, patet ex ordinatione Cancellariæ ducatus Cellensis a Duce CHRISTIANO LVDOVICO 1656. lata, cui inscriptio: *Resolution und Verordnung, wie es bey unserer Fürstlichen Cantzley wegen verschiedener zu Abkürzung des in Teutschland sehr langsame Processen hinfüro zu halten, ill. PVEENDORF proc. Lüneb. p. 169.*

§. 2.

§. 9.

Denique generatim non tantum superioribus temporibus tam bona visa supremorum imperii iudiciorum constitutio, ut eorum formae pleraque Germaniae iudicia adaequarentur, sed quum in specie quoque sint in Germania a statibus quibusdam, iure privilegione illimitato de non adpellando praeditis, constituta suprema adpellationum tribunalia (*Ober-Appellations-Gerichte*,) hac in re tanto magis ad imitandum sibi proposuerunt status suprema imperii iudicia, quanto conuenientius id erat, quum quasi surrogata noua illa iudicia essent in locum Augustissimorum imperii tribunalium.

Summa quoque appell
tribunalia
iudicis imp.
surrogata et
adaequata;

I.

Celeberrimum huius rei exemplum exhibet TRIBUNAL VISMARIENSE, concessio in ipsa PACE WESTPHALICA art. 10. §. 12. Suecis privilegio de non adpellando, constitutum, et maximopere camerali imperii iudicio conueniens. Et vt nouius adhuc addam exemplum, ipsa noui tribunalis Hassiaci lex, sub inscriptione: *Ihro Koeniglichen Majestät in Schweden Fürstliche Hessische Ober-Appellations-Gerichts-Ordnung*, Cassellis 1746. promulgata, in proemio mentionem huius rei facit: *dass wir daher an statt der hoechsten REICHS-GERICHTE, wubin sonst die Appellationes gegangen, zu Ausübung schleimiger und unpartheyischer Justiz unser Appellations-Gericht zu Cassel bestellet haben*, ac passim praeterea sat euidencia processus imperii vestigia continet, qualia nec dubito fore in ea, quam nuperrime Landgrauio Darmstadino datum privilegium de non adpellando illimitatum mox expectare iubet, noui tribunalis ordinatione.

Velati tribunal Vismariense, Castellanaum, aliaque.

§. 10.

Vnde sine
processu imp.
nullus alius
prouincialis
processus in-
telligitur.

His ita constitutis fieri certe non potest, quin processus ille imperii generalibus legibus praescriptus singulis quoque prouinciarum Germaniae iudiciis obseruandi ordinis iudiciarii sola fere basis sit ac fundamentum. Et quanta proinde ad intelligendam cuiuscumque iudicii praxin sit scientiae processus imperii suprema unicuique Germaniae Icto necessitas, vix amplius dubitaturum quemdam esse crediderim.

I.

Frustra obli-
citur, inutile
in academiis
esse praxeos
studium.

At enimvero an propterea in academiis tractanda sit haec processus imperii disciplina, dubitas fortasse, quidquid pragmatici est, in foris magis quaerendum putans, quam in academiis, vbi ad summum theoriae tradendae locum esse, et raro vltra subtilitates sapi credis! Potius igitur forte celebrem quemdam in fori exercitatione versatissimum innumerorum clientum atque caussarum patronum noscis, huiusque auspiciis, hoc praeeunte, ex limpido magis fonte haurienda esse summa illa pragmaticarum artium secreta, existimas!

II.

Quod omnia
no in academiis
necessarium,
et commodius
quam alibi.

Ita sane plures iam audiui, nescio qua in aduocatos fiducia, in academiis praeeindicio captos bonos homines. Sed, vt taceam, sine theoretica etiam processus scientia, cuius tamen aequae ac omnium aliarum disciplinarum elementa saltem in academiis tradenda discendaque, neminem vquam pragmaticis laboribus ita, vt fas est, habilem fore; vt taceam quoque, nec Antecessores a praxi alienos esse, obertos ea potius aliquando, et satis distentos saepe perpetuis consulendi, respondendi et iudicandi occupationibus; Vnicum hoc dumtaxat monebo, frustra id ab Aduocato, quantum

tumuis eruditissimo, expectatum iri, ut ipsum totius iudicii ordinem ac scientiam rerum pragmaticarum alios doceat. Vix enim diligenti et aliquantulum modo felici atque celebri patrono tantum super erit temporis, et vix defesso fori laboribus tanta erudiendi alios adpetentia, ut vel singuli solum libelli rationes reddere, omniaque, quae ad eam conficiendum pertinent, exponere permittura sit officii eius ratio. Summus itaque talium in sublelliis aduocati degentium candidatorum labor in describendo consistere solet, nobili sane hominis eruditi occupatione; Et si qua forte singulam quamdam speciem vel maxime exploratam habeant, numquam tamen, neglectis generalibus rerum rationibus, non nisi systemate processus addiscendis, hac via ad veram rerum pragmaticarum scientiam adspirabunt; quum contra facillime laboribus fori initiabitur, quisquis iam academico studio rei iudiciariae eiusque saltem elementis operam antea nauauit.

III.

Sed vterius fore sentio ut mihi reponatur, concedi quidem posse, quod scire, quae de processu leges imperii statuerint, vtile sit, inane autem et superuacaneum esse, singulari ea tradere disciplina, quum commodius suo quaeque loco explicandis digestis addantur.

Singulari quoque disciplina tractari meretur proc. imp.

IV.

Tali sane oppositioni nescio, an, quid respondendum credam, ingenue profiteri auserim? Vti mea quidem fert opinio, nil magis dolendum, quam ita quasi inueterauisse ICtorum consuetudinem, qua coqui Plautini more cuiuscumque generis iura diuersa, summa imis miscent. Satis credo difficile, solius iuris Romani scita eo, quo pandectae digestae sunt, ordine penitus planeque cognoscere; Neque opus fuisse existimauerim, ut augendae difficultatis, au-

Ne damnosa iurium confusio augetur;

gendae confufionis gratia vno impetu omnia et pontificia et patria adcumularentur iura. Quibus si etiam scientia iuris pragmatica, eodem illo egregio pandectarum ordine adhuc accedat, valde vercor, vt ne quis cuncta simul accepturus nihil demum omnino edifcat.

V.

Et vt tanti
ambitus sci-
entiam rite
adsequilicet.

Quomodocumque autem se habeant illa, hoc indubitatum mihi videtur, magis esse adpositum, vt, si qua necessaria est scientia, separatim ea tradatur vna iusta serie, quam vt disperso plane, id est nullo ordine intermiscetur tantum alteri disciplinae, ac numquam eo pacto plane pernoscatur. Indubitatus adhuc idem cuius adparebit, si non processum tantum imperii generalem illum, de quo hactenus egi, sigillatim tractandum esse enincam, sed sat grauibus quoque rationibus suadebo coniungendam cum processu illo imperii singularem etiam vtriusque supremi tribunalis in specie notitiam. Quem in finem agam nunc

II.

SIGILLATIM
DE NECESSITATE TRADENDI
IN ACADEMIIS
IVRA ET PRAXIN
VTRIVSQUE
SUPREMI TRIBVNALIS
IN SPECIE.

§. II.

Summis trib.
non sufficie-
bat generalis
proc. imp.

Quum instaurandae in Germania rei iudiciariae initium primum fuerit in ipsis supremis tribunalibus, prae-

praesertim camerae iudicio; tanto sane operi non fatigis erat, praescribere generalia processus imperii capita, sed ante omnia in primis oportebat inueniri modum, quo supremum tale tribunal firme constituendum, constitutumque constanter seruandum esset; Et factae dein semelque rite stabilitae constitutioni talis iudicii, necesse erat, vt adcommodarentur speciales singuli cuiusque iudicii eiusque rei iudiciariae normae.

§. 12.

Sic camera primum vt perpetuo quodam ac perenni modo institueretur, quantae fuerit operae ac laboris, satis constat ex actis seculorum XV. & XVI. publicis. Semel vero quum rite constituta fuerit, ita deinde singularis ex speciali hac constitutione orta sensum est praxis soli camerae propria, vt scientia iurium ac praxeos camerae imperialis peculiare quoddam efficeret **IUS CAMERALE.**

Sed in camera adhuc ortum singulare ius camerale;

§. 13.

Sic pariter alterum illud, quod in curia imperatoris erat, supremum tribunal paulatim eam, quae hodie adhuc viget, recepit formam sibi plane propriam, et a camera sic diuersam, vt et eius iura ac praxis singulari disciplina (*der Reichs-Hofraths praxi*) merito comprehendantur.

Et in consil. imp. aul. separata R. H. R. praxis.

§. 14.

Iam si quis vtriusque vel alterutrius huius supremi iudicii rationes noscere cupit, tantum abest, vt eum in

Vnde coniungendum studium proc.

imp. et iuri-
um ac prax.
summorum
trib.

in finem sufficiat generalis illa processus imperii notitia, ut potius singularem cuiusque iudicii historiam, leges speciales, indeque nata iura ac statum hodiernum scire quam maxime necessarium sit. Quibus omnibus deinde cum processu imperii rite comparatis, tunc demum recte cognoscetur, cognitis primum iuribus, praxis quoque supremorum tribunalium in specie. Unde vniuersa tandem illa processus imperii & iurium ac praxeos supremorum imp. tribunalium scientia enascitur, quae breuibus vocari potest scientia rei iudiciariae imperii.

§. 15.

Nec obstat,
multis inuiri-
le videri hoc
studium ;

At vero iam: quid ad me specialia haec summorum tribunalium iura? clamitantes audire mihi videor plerosque. Numquam, inquit alter, apud suprema imperii iudicia commorari, mihi in mentem veniet; Nec spes, nec animus mihi est, ad consiliarii imperialis aulici, assessorisue camerae, immo nec ad agentis quidem procuratorisue munus adspirandi vumquam; Alia mihi plane fortunarum sedes continget; Saxo sum; Terra me genuit, dudum iam iure de non appellando contra summa imperii tribunalia munita; Ubi vix audivisse me vumquam amplius recordor, siue de camera, siue de tribunali aulico vel loquutum quemdam. Tot denique nosco, tantaeque et eruditionis & fortunae viros, qui ne iota quidem harum rerum callent, ut, quo pacto mihi futurae sint utilitati, plane praevidere nequeam, contentissimus, si quando olim vel particula faustae eorum virorum fortis mihi contigerit.

§. 16.

§. 16.

Maximi sane ponderis argumenta! Quibus an Nam 1.) pars est iuris publici; occurri quodammodo possit, videamus, serio rem haud minimi momenti disquisituri. Vbi primo statim loco non possum non praemonere, esse hanc doctrinam de iuribus ac praxi amborum supremorum imperii tribunalium eximiam iuris publici partem, immo ipsum illud constituere ius publicum pragmaticum, quod de modo tractandi negotia imperii iustitiae agit.

I.

Est nempe quam quod certissimum, etiam iuris publici Cuius alia est theoria, alia praxis; aliam esse theoriam, aliam praxin, quae licet vsque adhuc in academiis haud tradi, saltem a theoria non separari solita fuerit, me tamen iudice eodem iure, quo scientia priuati iuris pragmatica, id tanto magis mereretur, quanto plerumque maioris publici, quam priuati, iuris praxis momenti est.

II.

Sicuti autem in eo iuris publici praxis a priuata differt, Haec iterum alia negotiorum status, alia rei iudiciariae; vt illa duplicis potissimum generis sit, partim negotia status, partim negotia iustitiae concernens; ita illam quidem negotiorum status praxin non semper certa quadam norma metiri licet, et facilius eam ex ipsis rerum argumentis, quam in academiis forte addisci, haud diffitebor; Res autem iudiciariae quo certiores habent normas, eo habiliores sunt scientiae systematicae, quae pro inde ceu insignis pars iuris publici pragmatici commodissime in academiis tractatur.

III.

Veritatem praeterea huius rei, quod doctrina de supremis Vnde insignia iuris publici eius tribunalibus insignem iuris publici partem constituat, ipsa

pita hic occurrunt;

eius tractatio magis quemlibet edocebit. Reperies enim ibidem omnia illa iuris publici capita: de iurisdictione suprema in imperio; de Austragarum iure; de priuilegiis iuribusque de non adpellando; de constitutionibus imperii de pace publica, et profana, et religiosa; de pignorationibus; de arrestis; de iure praesentandi assessores camerae imperialis; de paritate religionis pace Westphalica stabilita; de matricula imperii; de Visitationibus summorum tribunalium; de iuribus Electoris Moguntini qua Archi-Cancellarii imperii; de feudis imperii; aliaque innumera, quae si vel maxime strictim tantummodo et satis leniter tangantur in iuris publici elementis ac praelectionibus, numquam satis perspiciuntur, nisi plus temporis, plus operae separatae huic pragmaticarum iuris publici rerum scientiae seorsum impenderis.

§. 17.

Et cuius ICa-
to praxis imp.
necessaria, seu
pars iuris pu-
blici;

Quisquis itaque iuris publici scientia, nobilissima illa iurisprudentiae parte, imbuti cupit, is hac de supremis imp. tribunalibus doctrina carere profus nequit. Quumque, nisi quis in perexiguis praelectionum, quibus elementa iuris publici traduntur, limitibus, nimis sane circumscriptis, quam ut tanti ambitus disciplinae pragmaticae cum theoretica coniungendae pares sint, subsistere velit, necessitas exigat, ut singulari quadam disciplina, praeposito processu imperii, iura et praxis utriusque supremi tribunalis tractentur; eiusdem, credo, necessitatis erit, ut singulari studio in academiis doceatur haec scientia, quae in partibus iurisprudentiae nobilissimis est (§. 2. I.)

§. 18.

§. 18.

Sed ulterius progrediar ac docebo: Cuius ^{II) Quia cui-} ~~IC~~to cuiuscumque demum sit patriae, ordinis et vitae ge- ^{uis maxime} ~~neris~~, atque officii, vtilissimum esse, immo necessari- ^{seruit.} ~~um~~ studium nostrum praeceos supremorum tribuna-
lium.

§. 19.

Non equidem id dissimulare possum, ignobile ^{Licet enim} ~~mihi~~ semper videri hominum genus, qui, bonas artes, ^{ignobile sit,} ~~praesertim~~ iurisprudentiam colentes, vnico cuidam ^{se vni tantum} ~~certo~~ vitae generi a primis statim studiorum initiis se ^{vitali generi} ~~totos~~ dicant, huic fini quidquid inferuire credunt, ^{praedestinare;} ~~vnice~~ adpetentes, negligentes cetera omnia. Nam-
que maxime potius hoc in praecipuis studii iuris po-
nendum arbitror, quod quisquis eo solide imbutus ad
seruiendum reip. innumeris modis, ac multiplici vi-
tae generi aptus sit, quum contra sacrarum rerum pe-
ritis vix praeter scholam paroecianue vitae genus de-
tur.

§. 20.

Pariter neque nobile duco, suae se quemque pa- ^{Aut suae mo-} ~~patriae~~ alligatum credere, neque, quum futura fors praes- ^{do patriae;} ~~videri~~ nequeat, cum certitudine fieri potest, vt quis
in solo, in quo genitus, se obituum fore praesciat.
Quin etiam saepe non sua caret ratione tritum illud:
neminem in patria valere prophetam. Et innumera-
bilia docent exempla, quod vbiuis fere aliarum natio-
num homines muneribus fungantur, qui forte aliquot
modo

modo annis antea ne cogitauerant quidem adhuc, se vnquam eo locorum peruenturos fore.

§. 21.

Tamen vni-
cuique infer-
uire hoc stu-
dium, ostendit
potest.

Quis itaque sic poterit futura augurari, vt certo praesciat, numquam fore, vt in rebus imperii iudicialibus ipse adhibeatur, id quod tam multiplici modo cui-libet contingere posse, mox videbimus? Cui liquet, fieri non posse, vt aliquando olim ex patrio solo quasi in alium plane terrarum orbem transferatur, vbi forte tanta harum rerum quotidiana necessitas, vt nimis fera dein sit neglectae huius disciplinae poenitentia? Immo quis ita fortis suae praescius, quin in ipsis aliquando summis tribunalibus vitam se acturum eiurare queat? Sed vt maiore procedamus perspicuitate, paullo specialius enumerabimus ex innumeris praecipuos illos modos, quibus cuicumque Iurorum vitae generi quam maxime potest inferuire praeseos summorum tribunalium scientia.

§. 22.

1.] Quod ad
vitae genus
attinet, a.] in
ipsis summis
trib. siue per-
petuos.

Primo equidem, si quis in ipsis augustissimis tribunalibus officium sibi fore praesciuerit, haud dubito omnem operam eum iam in academiis his rebus nauaturum, talique muneri quouis modo se praeparaturum esse. Verum vti raro haec praevidere licet, et vti eo minus suadendum, vt quis studio quasi ad consequendas aliquando eiusmodi dignitates adnitatur, quo saepius accidit, vt a permultis frustra ea quaerantur, quae aliis praeter spem et opinionem contingunt; ita
semper

semper tamen quum necesse sit, vt sint in supremis tribunali- bus complures Germaniae ICTi, siue iudicanti- um, siue aduocatorum, siue alio quodam huc perti- nente munere ornati, haec spes, ad ipsas has lautiores aequae ac nobiles dignitates adspirandi, nemini Germa- no praecisa est; quin etiam ita constituta sunt suprema imperii iudicia, vt diuersarum Germaniae regionum viros semper iis inesse oporteat.

§. 23.

Praeterquam vero, quod quis inopinato plane in perpetuum quoddam munus in iudicium imperii vi- siue ali-
quandiu
quis ibi de-
gat; taeque cursum ibi conficiendum incidere potest, et- iam sexcentis aliis modis id saepissime accidit, vt quis praeter opinionem aliquandiu ibi commorari, et ne- cessario eorum iudiciorum iura ac praxin scire debeat, siue quis e. g. sollicitanda, vt aiunt, habeat negotia iudiciaria aut proprio, aut status cuiusdam imperii, aut alterius cuiuscumque nomine, siue quis ad sumendam inuestituram in curia imperiali, siue alio quocumque siue ad iudicium quoddam imperii ablegetur.

§. 24.

Neque tantum in ipsis imperii iudiciis eorum pra- b.] Extra
ipsa trib. a.]
in comitiis. xim scire opus esse, caue credas. Vbicumque enim degas, quocumque ICTis solito officio fungaris, sum- mus eius vsus, summa necessitas esse poterit. Sic, vt ab altioribus initium capiam, in comitiis imperii qui negotia procerum curant, fere quotidie in talibus sum- mi momenti rebus versantur, vbi de conseruando, emen-

emendando, corrigendoue vno aut altero supremo tribunali agitur, nec profecto sine adcuratiore harum rerum notitia ita, vti fas est, officio huic satisfieri potest.

§. 25.

b.) Iis, qui
statui a con-
siliis sunt,

Eadem ratione quum singuli status imperii legum de summis tribunalibus ferendarum aliorumque insignium huius generis iurium participes sint, quumque praeterea alio quodam respectu iis ipsis frequentissima sint in imperii iudiciis negotia iudiciaria, vbi litigatorum vices sustinent, clare patet, omnibus iis, qui statui cuidam imperii a consiliis sunt, summam esse cognoscendi iudicia imperii necessitatem, vt tum iura, quibus suum quisque ad conseruandam rem imperii iudiciariam contribuit, rite administrentur, tum causae illustrium ipsae, supremi plerumque momenti, qua decet, dexteritate dirigantur.

I.

quorum culpa alias ipsis imputatur;

Euidens saltem est, solum in eum, cui cura negotii alicuius iudicarii illustris commissa, culpam cadere, si qua facta ordinis iudicarii offensiuicula detrimento principis. Et quantum tunc in re tam ardua incurri possit honoris, officii, famae, dispendium, facilius perspiciet quisque, quam suo id exemplo probare optabit. Ipse tamen egregium tale memini exemplum quoddam publice quasi impressi inscitiae harum rerum dedecoris. Publicabatur nempe, quum Wetzlariae essem, d. 23. Sept. 1746. in causa quadam illustri certi principis contra electorem quemdam imperii sententia, cui, quoniam duriusculis verbis veluti iniuriae inculata fuerat camera ob denegatam electori dilationem, quam perito-

ria

ria simplici denegando conceditamen sciri poterat, elementis modo iuris cameralis cognitis, haec circiter inerant verba: *vvorbeneben dem Concipienten der Churfürstlichen Exceptions - Schrift sein gegen die Reichs - Gesetze, den kundigen Cameral stilum vnd diesem keyserlichen Cammer - Gerichte schuldigen Respekt anlaufende Schreib - Art ernstlich zu verwweisen.* Qui egregii inscitiae iuris cameralis fructus quam placuerint huius libelli auctori, quamque eum commendauerint domino suo, aliis iudicandum relinquo.

§. 26.

Quamobrem non tantum summarum rerum ad-
 ministris, sed et aliis, qui electoribus, principibus,
 comitibus imperii a consiliis sunt, et praesertim iis
 quoque, qui in ciuitate quadam imperiali siue consulis,
 siue senatoris, siue consulentis, siue syndici munere
 funguntur, quam necessaria sit summorum tribunali-
 um cognitio, quilibet intelliget. Nec eos, qui ne-
 gotiis immediatae nobilitatis praefecti sunt, hac scien-
 tia carere posse, eo minus quisquam dubitabit, quo
 magis et vniuersum equestre corpus, et singula eius
 membra litibus in imperii iudiciis distineri solent.

c.] Qui in ci-
 uitate impe-
 riali,

aut d.] in
 nobilitatis
 Immediatae
 ditio. e sunt.

§. 27.

Porro eos, qui in academiis alios iurium scien-
 tia instruere fatagunt, tanto minus deceret, harum
 rerum, quae ad iudicia imperii eorumque praxin per-
 tinent, imperitos esse, quanto magis et alios ea de re
 erudire, et de causis huiusmodi illustribus responde-
 re ac consulere eos officii ratio iubet.

e.] in acadē-
 miis docen-
 bus ICiis;

§. 28.

§. 28.

f.] Iis, qui
munere ca-
rentes, con-
sulendo ad-
uocandoue
aliis inferui-
unt ;

Sunt vero deinde etiam, qui singulari quodam libertatis amore capti, aut fortuna et occasione destituti, nullum subeunt munus publicum, sed cauendo, respondendo, consulendo, priuataque opera litigantes adiuuando victum quaerunt; sunt etiam, quibus publico aduocatorum nomine ac munere functis idem, clientum in iudiciis causas defendendi, labor est; quorum quisque cognoscendae summorum tribunalium praxeos usum vel ex eo sentiet, dum mox animaduertet, vtilius, ne dicam iucundius esse, illustrium causas agere, quam rusticorum minutiis perexigui praemii spe consumere tempus; necessitatem vero indubitam percipiet, dum, si vel maxime causas simplicis querelae in imperii iudiciis defendendi occasione careat, quotidianas tamen aut ex sua aut ex vicina regione ad summa tribunalia procedentes adpellationes siue defendendas, siue impugnandas recipiet.

I.

qui nimium
fretiprocura-
torum ope,

Nequeo tamen hic iterum praeterire refugium, quo saepiuscule fretos memini, qui praxin imperii singulari cultura haud dignantur. Aiunt scilicet, ad gerenda litigantium in supremis tribunalibus negotia sufficere sibi, substantiae rei iudiciariae communis et theoriae iuris scientiam, satis abunde libellorum ibi exhibendorum materiam suppeditan-tem; Cetera rei iudiciariae externa quasi putamina processus se non curare, quippe procuratorum agentiumue negotia, et quae sunt reliqua.

II. Sed

II.

Sed gaudeo simul audiuisse eosdem hos, qui litigantium negotia in ipsis summis tribunalibus praesentes curant, quide eadem illa exterorum aduocatorum nimia erga se fiducia non conueniatis possunt. Licet enim vel maxime haud eos taedeat fat improbi illius laboris, vt singulorum libellorum sibi missorum et a se exhibendorum stilum, inscriptionem, aliaque, quae vocant curialia, suo cuiusque tribunalis vsui fori accommodare studeant; id tamen fere excedit officii procuratoris fines, vt ipsius ordinis iudicarii recte vbiq; instituendi viam inuestigent, deuium in viam reducant, corrigant, emendentque.

III.

Etenim non tantum nimia talium virorum occupatio eos his rebus vna in causa tempus sexcentis aliis impendendum terere prohibet, sed et ita plerumque ordo iudicii et via optime inuenda cum meritis, quae vocant, causae cohaerent, vt horum scientia adcuratore destitutus illa de re aeque parum iudicare possit, ac scientia rei iudicariae carens de optime eligendo ordine et genere iudicii. Nisi itaque ipse causae patronus praxeos imperialis gnarus et optime condendi libelli capax fuerit, siue ni procurator sui et aduocati honoris periculo quaecumque exhibere, iustamque ineptorum scriptorum coercionem haud curare aulerit, necessario procurator inepte scripta aut remittet auctori, aut derelinquet plane.

IV.

Quot vero ineptis id genus libellis a vulgari illa aduocatorum faece incommodentur summorum tribunalium procuratores, vix crediderit quisquam. Memini inter alia aduocatum quemdam, mandatum S. C. postulanti, ad probandum factum nullo iure iustificabile positiones exhibere, seque ad iusiurandum, quod vocant, dandorum offerre vel-

D

le.

le. Memini plura desertae culpa aduocati exteri adpellationis exempla. Memini innumera inepta mandatorum petita. Memini tamen etiam sexcenties iustissima reprehensione, animaduersione et multa castigatos aduocatos, inexcusabili praxeos imperii ignorantia laborantes.

§. 29.

g.] cuium-
que ICTo va-
riis improi-
tis casibus;

Praeter haec omnia tandem singularia quaedam nonnumquam inopinata vbiicumque locorum euenire possunt, huius scientiae necessitatem exigentia, et efficientia tunc, vt nimis plerumque fero optaretur studii cognitio, cuius ne prima quidem elementa in academiis percepta fuerunt.

I.

e.g. in iudi-
ciis vicaria-
tus;

in visitatione
camerali,

in commissi-
one aut sub-
delegatione:
in variis con-
trouersis il-
lustribus;

Sic si quando, quod in ipsis Saxoniae terris accidit, inter regni tempore iudicia Vicariatus constituuntur, et assessorum, et agentium munere qui fungantur, opus sunt ICTi praxin imperii callentes, qui forte numquam se in his rebus versaturos fore ante cogitauerant. Sic porro si [quando] demum exoptata iterum perficeretur visitatio cameralis, per multis forte inopinata contingeret iuris cameralis necessitas. Sic praeterea vbiicumque terrarum fieri potest, vt ad exsequendam commissionem ac subdelegationem caesaream necessarii sint earundem rerum periti ICTi. Sic denique in quavis Germaniae regione de praesentatione quadam, aut sustentatione camerali, aliove tali argumento controuersia illustris oriri potest, vbi, qui has res intelligant, anxie nonnumquam quaeruntur.

§. 30.

Generatim
haec studia
oprimam

Neque generatim id praetermittendum, nullum fere aliud eruditionis genus tam commodam ad lautio-

tiorem fortunam adspirandi occasionem Icto praebe-
 re, quam adcuratiorem illam rei imperii iudiciariae
 summorumque tribunalium cognitionem. Quo mi-
 nus enim adhuc vsque ea coli solita; quo rariores pro-
 inde harum rerum periti in promptu esse solent; eo
 maiore studio vbiuis ii conquaeruntur, et, quum in
 caussis semper illustribus versentur, quae ipsos laepis-
 sime imperii proceres tangunt, facillime prae aliis
 eminent, et ad superiores euehuntur honores ac di-
 gnitates; incitamentum profecto huius studii quouis
 iurium cultore haud indignum! (§. 2. IV.)

fortunae oc-
 casionem
 praebent.

§. 31.

Quae quum ita sint, quemlibet credo, cui nobi-
 lior quam vulgo animus est, nulla patriae suae ratio-
 ne habita, tantae vtilitatis ac necessitatis studio ope-
 ram daturum fore. Etiam si enim haud negari queat,
 maiorem forte, certiore, ac frequentiore huius
 rei illis esse vsum, qui terras Rheni, Franconiae, Sue-
 uiae, aliasue, quas in specie *das Reich* vocant, patri-
 am colunt, quam iis, qui Saxonia, Marchia aliisue
 superioribus Germaniae regionibus oriundi sunt; ma-
 iorem etiam illis, quibus in ditione aut vicinia comi-
 tum imperii, nobilium immediatorum, aut ciuitatis
 cuiusdam imperialis, quam quibus in territorio quo-
 dam, vti aiunt, clauso principis alicuius degere con-
 tingit; maiorem demum etiam generatim iis, quo-
 rum ex regione adpellare licet ad suprema imperii iu-
 dicia, quam iis, quibus haec adpellandi libertas prae-
 cisa est; nihilo tamen minus haec omnia necquidquam

a.] respectu
 patriae nemi-
 ni inutilis
 praxis imp.

detrahunt academicae illi, de qua agimus, praxin imperii tractandi necessitati, quam tum incertitudo illa futurae sortis futurique domicilii (§. 19. sq.), tum multiplex, quae vbiicumque terrarum accidere potest, his in rebus versandi vtilissima occasio (§. 22. sq.) fatis vnicuique, posthabita patriae ratione, firmabunt.

§. 32.

3.] respectu
ordinis ma-
xime ner-
cessaria prin-
cipibus, co-
mitibus,

nobilibus
tum imme-
diatis,

Quemadmodum vero etiam ordinis, quem quis natiuitate habet, ratio subinde in eligendo studiorum genere habenda; ita, quod ad nostram praxeos imperii disciplinam attinet, omnino optandum foret, vt omnes et singulae superioris nobilitatis personae, principes puto, comites et barones imperii, quippe quorum ipsorum res praecipue in iudiciis augustissimis aguntur, in primis hoc studio imbuantur, magis forte vtili, magis necessario, magisque tanto genere et ordine digno, quam permultae aliae, quibus inani plerumque spe futurae obliuionis onerantur, occupationes. Nobiles etiam immediatos, quibus quotidiana cum supremis iudiciis, praesertim tribunali aulico, negotia sunt, ita his rebus operam dare ipsa necessitas iubet, vt, si vel villo modo propriam salutis suae curam habere studeant, plane hac disciplina carere nequeant, nec proinde, quod ipsi sat mature experiuntur, amplis verbis commendandum opus habeant.

§. 33.

tum aliis qui-
buscumque;

Sed et aliis quibuscumque nobilibus indignum fa-
ne, nescire ea, quae aut in propriis causis, siue adpel-
lan-

lantes, siue litem contra statum quemdam imperii aliumue immediatum in summis tribunalibus instituentes, in suam rem vertere, aut quibus etiam prae aliis ad dignitates generi suo convenientes euehi possunt. Nec repetendum censeo, quidquid de cuiuscumque generis ICto dictum, ceteris omnibus quadrare et, disciplinam nostram quam maxime reddere necessariam.

§. 34.

Omnia vero haec, quum, quantum satis est, Hinc et necessitas quemque iubet studere praxin imp. conficiant, nullum iuris cultori contingere posse vitae genus, nullum domicili locum, nullum denique ordinem, quin summa vtilitas, immo summa necessitas praxin imperii addiscendam suadeat; non magis grauissimis illis rationibus accedere poterit ponderis, quam si probatum adhuc dedero: summum ex inscitia harum rerum patriae detrimentum imminere, summum contra eadem maiore huius studii cultura adferri emolumentum.

§. 35.

Quem in finem breuibus quidem hoc loco dumtaxat monebo: quo minus vera summorum imperii iudiciorum eorumque praxeos indoles cognita est, eo minus pro vera patriae salute consuli posse; hinc in tam vulgari illa rerum harum inscitia haud minimam quaerendam esse rationem deficientis visitationis cameralis, increscentis indies tot recursuum ad comitia multitudinis, susque deque habitae auctoritatis ac conseruationis summorum tribunalium, ver-

et salutis publicae interest; ne malis consiliis compages imperii disoluatur;

quod ulterius
disquiren-
dum referua-
tur orationi;

bo: lernam malorum, quibus status patriae internus premitur, quaeque ne minentur vnicae fere superstitis Germaniae, quod ad rem iudiciariam eaque sola nimiam inestimabilem pacem publicam attinet, compa-
gis exitium, Deus averruncet. Cuius vero rei quum paullo altius repetenda origo, et ne fines huius commentatiunculae excedam, dignum credidi hoc argumentum, quod fusius paullisper disquirerem, oratione inaugurali, cuius mox ulterius fiet mentio, eandem hanc thesin ulterius probaturus: quod salus scilicet patriae nostrae publica maiorem praeios imperii culturam necessario exigat.

§. 36.

Nec obstat
academicae
harum rerum
tractationi
iter ad ipsa
trib. institu-
endum;

Tanta itaque quum vndequaue concurrat et processus imperii et specialioris vtriusque supremi tribunalis notitiae necessitas; quin hae disciplinae in academiis traditu necessariae sint, nullum crederem superfore dubium, nisi vnicum quoddam permultis sedere argumentum animaduertissem, quod cetera omnia infringere et inutile in academiis hoc studium euincere posset. Non enim, aiunt, in academiis hae res tractandae sunt; ipsa potius adeunda suprema tribunalia; Wetzlarium, Viennam proficiscendum; ibi quicumque his rebus indiget, facillime absoluto academicae vitae curriculo iis ex ipsis rerum argumentis praesens imbuetur; et quae sunt id genus reliqua.

§. 37.

Quod utilissi-
mum qui-
dem;

Certe vero quin fructuosissimum tale iter Wetzlarium ac Viennense ducam, tantum abest, vt potius

tius ipse primus cuius, cui rerum suarum status id permittit, eiusmodi itineris instituendi auctor sim, et cumque Germaniae ICro id contingere exoptem, vt absoluto academico studio aliquamdiu apud summa imperii tribunalia commorari queat; Vbi tantam quisque reperiet ad sublimiorem rei pragmaticae cognitionem aspirandi occasionem, vt, certissimis inde sperandis fructibus, numquam eius rei quemquam fore vt poeniteat, sciam.

§. 38.

Verum tantum quoque abest, vt, si, nedum perceptis iam ante in academia quadam huius rei elementis, illotis quasi manibus, ad augustissima haec tribunalia adpropinquaueris, eundem finem, eandem vtilitatem ibi consequuturus sis, vt potius te vix, quae vulgaria ac tritissima ibi censentur, intellecturum esse, spondeam. Quantacumque enim est summorum, ex quibus tribunalia consistunt, virorum erga commorantes ibi rerum harum cupidus beneuolentia, et adiuuandi quemuis studium; tanto tamen, haud miraberis, quasi fastidio a conuersatione tua abalienari quemlibet, si ne prima quidem elementa rerum, in quibus quotidie versantur ii viri, te callere animaduertunt, et tuo forte ipsius incommodo experieris, quam difficile, quam taediosum simul sit, prius elementis addiscendis ibi pretiosum tempus terere, vbi, si academicis laboribus inter alia haec iam ante absoluis, ad sublimiora statim progredi poteras.

non tamen
si quis nulla
praxeos im-
perii scientia
praeparatus
eo venit;

§. 39.

§. 39.

sed tunc tantum, si elementa iam callens ad sublimiora modo ibi tendit.

Enimvero quo maiore processus imperii iurium-que ac praxeos supremorum tribunalium scientia quis iam instructus ad ea accedit; eo lubentius cuilibet cum tali negotium erit; eo facilius ad quemcumque aditus; eo saepius cum summis viris his de rebus altioris iam indaginis sermonem agendi occasionem habebit; eo melius statim quaelibet, quae relata sibi olim memorabit, iam exploratissima et satis intellecta habebit; verbo: ea, quae alias vel plane non, vel difficillime, vel diuturna saltim temporis iactura accepturus foret, breuissimis capiet. Id quod tanto maioris momenti, quanto rarius, finitis academiae laboribus, et temporis et sumtuum subsidium esse solet, quum quiuis dein ipsis statim rebus agendis adhiberi, magis, quam addiscendae adhuc nouae disciplinae operam dare, exoptet.

§. 40.

Colligitur inde: omni modo in academiis necessario praxin imp. tradendam esse.

Ad clausulam itaque dictorum vt veniam, nihil omnino impedit, quo minus certissime ex omnibus, quae protuli, colligam: non vtile tantum, sed et maxime necessarium esse, vt in academiis tradatur scientia processus imperii, et iurium ac praxeos supremi vtriusque tribunalis; studium, vnicuique Germaniae ICTO necessarium, ad capeffendas dignitates prae aliis idoneum, quodque vt tractetur, salutis publicae interest, nusquam autem commodius, quam in academiis tractare licet.

§. 41.

§. 41.

Ne qua igitur VOBIS vniquam, COMMILITONUM EXORTATISSIMI, ad quos ceu finem dicendorum, finem conatum meorum, omnis mea se conuertit oratio, desit tam necessariae, tam fructuosae, tam nobilis doctrinae adsequendae occasio, omni me aetate paratum fore sciatis, ita, vti iam coepi, duce propria quadam sciagraphia, cuius iam primae pagulae typis impressae constant, ex ipsis rerum argumentis, quoad eius fieri poterit, exponere satis praedicatam illam processum imperii et iurium praxeosque supremorum imperii tribunalium scientiam, quam singulo quoque semestri qui addiscere cupient, numquam deero, quam contra plane negligentes qui terminant labores academicos, eos vt ne quando oblatae olim eiusque commodae sed amissae occasionis poeniteat, ex animo precor. Praeterea vero vti generatim ad promouendam quouis modo VESTRAM, SVAVISSIMORVM COMMILITONVM, vtilitatem omni, quantum quidem in exiguis viribus erit, studio adnitur, ita id in primis mihi semper erit in votis, vt, cuicumque iuris disciplinae tradendae me qualitercumque parem credetis, ea vos vbique via ducam, vt iura illa diuersissima, quibus in Germania vtimur, probe secernere, ex suis cuiusque propriis institutis singuli iuris scita rite deriuare, omnium proinde iurium veras atque genuinas inuestigare origines, demum quauis in re quid hodie in ipsis rerum argumentis obtineat, perspicere, omniaque ita, vti reip. emolumento inferuiant, addiscere possitis; hoc summo contra studio euitaturus, ne confusione diuersorum iurium ipsi confundamini.

E.

ne

Colligitur inde: omni modo in academiis necessario praxin imp. tradendam esse.

Göttingen. Diss., 1748

ULB Halle

3

004 851 803

TH → OL mit 7 Stück verknüpft

1748/18a

18

DE
NECESSARIO
IN
ACADEMIIS TRACTANDA
REI IVDICIARIAE IMPERII
SCIENTIA

P. 163.

QVAEDAM PRAEFATVS
AVSPICIA
PROFESSIONIS IVRIVM EXTRAORDINARIAE

HOR. XI. D. XIIII. IAN. CIOIIOCCXXXVIII.

ORATIONE INAUGVRALI
CAPIENDA
INDICIT

IOANNES STEPHANVS PÛTTER
L. V. L. ET P. P.

GOETTINGAE
APVD A. VANDENHOECK, ACAD. TYPOGR.

